

مؤلفه‌های فرآیند مدیریت دانش در الگوی اسلامی - ایرانی از منظر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)

مهدی بیگدلو^{۱*}

مهدی زندیان^۲

چکیده

هدف: هدف پژوهش حاضر شناسایی مؤلفه‌های مدیریت دانش از منظر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در الگوی ایرانی - اسلامی و احصاء مؤلفه‌ای است که در این الگو اولویت بیشتری دارد. **روش‌شناسی پژوهش:** این پژوهش از نظر ماهیت در دسته‌بندی تحقیق‌های توصیفی است که به روش تحلیل مضمون انجام شده است.

یافته‌ها: مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) علاوه بر چهار بُعد فرآیندی مدیریت دانش، همواره و در خلال رهنمودهای خود به صورت مکرر و جدی به موضوع و مقوله رویکرد و جهت‌گیری دانش که در واقع بستر و زیرساخت فرآیند مدیریت دانش است پرداخته‌اند و علم و دانشی را مفید و سودمند می‌دانند که در چارچوب رویکرد و جهت‌گیری ارزشی باشد.

نتیجه‌گیری: مؤلفه‌های فرآیند مدیریت دانش از منظر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) به ترتیب عبارت‌اند از: کسب دانش، نهضت و جنبش تولید نرم‌افزاری، انجام تحقیق و پژوهش، الزامات فرهنگی و روانی، تبدیل دانش ضمنی به عینی، الزامات ساختاری و سازمانی، اصلاح معیارها و ملاک‌های ارتقاء علمی، توجه به نوآوران و نظریه‌سازان، تجمیع و ثبت دانش، نهضت آزادفکری و آزاداندیشی علمی، ارتباط، همکاری و هم‌افزایی علمی بین واحدهای مختلف، نظریه‌پردازی، توسعه دانش، تصفیه دانش، اتصال مراکز علم و تحقیق با مراکز استفاده‌کننده از علم و تحقیق، تکمیل چرخه و زنجیره دانش و تبدیل علم و تحقیق و دانش به ثروت، دانش‌بنیان کردن امور، تعامل و همکاری دستگاه‌ها.

کلیدواژه‌ها: مؤلفه، دانش، مدیریت دانش، فرآیند مدیریت دانش.

Email: mahdi.bigdeloo@yahoo.com

۱- استادیار جامعه‌شناسی سیاسی گروه علوم پایه، دانشکده فارابی، دانشگاه ارتش، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

Email: mahdi.zandian@gmail.com

۲- دانشجوی دکتری مطالعات امنیتی دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، جمهوری اسلامی ایران.

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۲/۲۵

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۸/۱۳

مقدمه

دانش و اطلاعات از مشخصه‌های کلیدی عصر حاضر است تا جایی که طی سال‌های اخیر به دنبال آگاهی از ارزش سرمایه‌های فکری، صاحب‌نظران و متفکرین زیادی سعی در مدیریت این دارایی مهم داشته‌اند (علی‌احمدی و دیگران، ۲۰۱۲: ۲۵). در واقع دانش و سرمایه فکری، پایه و اساس شایستگی‌های اصلی و نیز راهبردی برای عملکرد بهتر است. در دستیابی به مزیت رقابتی پایدار، هم توجه به دانش موجود و استفاده مؤثر از آن و هم ایجاد ساختاری برای استفاده از دانش نوین بسیار اهمیت دارد (برگرون، ۲۰۰۷: ۷) و اصلی‌ترین هدف سازمان برای به‌کارگیری مدیریت دانش حفظ مزیت رقابتی و سپس ارتقاء آن در سازمان است (روسیدیس و بلیاس، ۲۰۲۰).

تغییرات سریع و رشد روزافزون دانش و اطلاعات، هر سازمانی را بر آن می‌دارد تا برای بقاء، تمام تلاش خود را در مدیریت دانش به‌کار گیرد (طبرسا و اورمزدی، ۲۰۱۷: ۳۹)؛ تا بتواند سیستمی ایجاد و توسعه دهد که به شناسایی دانش کارکنان کمک نموده و آنها را قادر سازد تا دانش خود را بیان کنند، دانش دیگران را بپذیرند و آن را درونی کنند و از آن به‌طور هدفمند در سطوح فردی و سازمانی استفاده کنند (تولایی، ۲۰۲۳: ۱۸).

بر اهمیت مدیریت دانش و استقرار آن در سازمان‌های معاصر، چنان روزبه‌روز افزوده می‌شود که جای هیچ‌گونه شک و تردیدی را برای مدیران سازمان‌ها به‌عنوان راهبردی الزام‌آور، نه انتخابی داوطلبانه، باقی نگذاشته است (طبرسا و اورمزدی، ۲۰۱۷: ۶۷) و سازمان دانشی به توانمندی‌هایی دست می‌یابد که قادر است از نیروی اندک، قدرتی عظیم بسازد (الوانی و دانایی‌فرد، ۲۰۱۰: ۲۸۳).

در راستای این اهمیت دولت جمهوری اسلامی ایران نیز در سال ۱۳۸۲ توسعه مبتنی بر دانایی (دانش‌محور) را یکی از محورهای اساسی برنامه چهارم توسعه کشور قرار داد و در سال ۱۳۸۳ بخش اول قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی نیز به رشد اقتصاد ملی «دانایی‌محور» و بخش چهارم به توسعه مبتنی بر دانایی اختصاص یافت (بحرانی‌فرد، ۲۰۰۷: ۳۸۸) و در نهایت، ابلاغ سیاست‌های کلی نظام در حوزه «علم و فناوری» توسط مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در مورخه ۱۳۹۳/۶/۲۹ که در ذیل سیاست‌های ابلاغی موضوعاتی همچون جهاد مستمر علمی، مدیریت دانش و پژوهش و توسعه علم و فناوری مورد تأکید قرار گرفته اهمیت پرداختن به این موضوع را دوچندان نمود.

ضرورت انجام این تحقیق از این منظر قابل ذکر است که با توجه به الزامات محیطی و مدیریتی، سازمان‌ها و نهادهای کشور ناگزیر به طراحی و اجرای فرآیندهای مدیریت دانش در قالب یک مدل و الگو هستند و در صورتی که نیاز آن‌ها به مدل‌های بومی مدیریت دانش تأمین نگردد به ناچار از مدل‌های غیربومی موجود که بر مبنای ترجمه و اقتباس از متون خارجی تدوین گردیده، استفاده خواهند کرد و نظر به این‌که این مدل‌ها بر مبنای نظام فکری و نگرش فلسفی مبدعان آن‌ها و با توجه به شرایط و فرهنگ

سازمانی آن‌ها طراحی گردیده‌اند و از حیث جهان‌بینی و مبنای فلسفی و نیز شرایط محیطی با رویکرد و نگرش نظام جمهوری اسلامی ایران متفاوت است، بی‌شک منجر به تحقق اهداف و نتایجی می‌گردند که در چارچوب نظام فکری مبدعان آن‌ها مدنظر قرار گرفته و چه‌بسا نتایج حاصل از اجرای این مدل‌ها نه تنها اهداف و نتایج موردنظر برای سازمان‌ها در نظام جمهوری اسلامی ایران را به همراه نیاورد، بلکه در خوش‌بینانه‌ترین حالت، منجر به فاصله گرفتن از اهداف و نتایج موردنظر و صرف هزینه‌های مادی و معنوی زیاد شود که نتیجه آن انحراف از مسیر اصلی است.

آنچه به‌عنوان یک چالش مهم، ذهن محققان را به خود معطوف و مشغول نموده بازتعریف و بومی سازی مؤلفه‌های مدیریت دانش به‌عنوان مهم‌ترین عنصر مفهوم مدیریت دانش و شناسایی مهم‌ترین مؤلفه راهبردی آن مبتنی بر نظام ارزشی، فرهنگ حاکم و شرایط و وضعیت بومی کشور است که به‌درستی در رهنمودهای رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی) تبلور یافته است تا با بهره‌گیری از آن، طراحی و تدوین الگوی بومی مدیریت دانش با داشتن شاخصه‌های اصلی ایرانی-اسلامی در کشور میسر گردد.

تحقیق و پژوهش‌های متنوع و زیادی در حوزه مدیریت دانش مبتنی بر فرآیندها و مدل‌های موجود انجام شده است اما مواردی که بر مبنای فرمایشات و تدابیر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) شده عبارتند از کتاب‌های روشنای علم منتشره توسط دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (۱۳۹۰)، کتاب نهضت نرم‌افزاری از منظر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) نوشته مصطفی جمالی و همکاران (۱۳۸۷) و نیز کتاب تولید علم از منظر امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) نوشته مهدی خواجه امیری و همکاران (۱۳۸۹). پژوهش‌های علمی مختلفی نیز به موضوع مدیریت دانش از منظر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) پرداخته‌اند؛ از جمله فاطمی‌نیا و امیرآبادی فراهانی (۱۳۹۸) در الگوی راهبردی توسعه علم و دانش از نگاه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) با ترکیب روش تحلیل محتوای جهت‌دار و تحلیل مضمون به این نتیجه رسیده‌اند که مؤلفه‌های اساسی این الگو عبارتند از ارزش‌ها، دکنترین، اهداف و سیاست‌ها و از مهم‌ترین یافته‌های تحقیق می‌توان به دکنترین اصلی این الگوی راهبردی اشاره کرد که همان دکنترین اقتدارآفرینی علم از نگاه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) است.

صالح‌نژاد و شادمان‌فر (۱۴۰۳) در طراحی الگوی مدیریت تجارب مبتنی بر بیانات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، با هدف دستیابی به الگویی برای مدیریت تجارب و دانش ضمنی از روش تحلیل مضمون به ۱۰۲ مضمون پایه، ۱۶ مضمون سازمان‌دهنده و ۴ مضمون فراگیر دست یافته و شبکه مضامین را ترسیم و ارائه نموده‌اند.

حسینی آهنگر و همکارانش (۱۴۰۲) برای ارائه الگوی هسته دانا-شبکه توانا برای نقش‌آفرینی دانشگاه‌ها در مدیریت دانش نظام مسائل تمدن نوین اسلامی مبتنی بر اندیشه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) تحقیقی توسعه‌ای با روش تحلیل مضمون انجام داده و به این نتیجه رسیده‌اند که هسته دانا در دانشگاه تراز انقلاب اسلامی شامل مؤلفه‌های مدیریت و راهبری، مراکز علم و فناوری، تجاری‌سازی و انتقال فناوری و مطالعات آینده‌پژوهی، نوآوری و مدیریت دانش بوده و شبکه توانای آن در حوزه دستیابی به کادر علم و

فناوری شامل شبکه دانشگاه، شبکه نخبگان و فرهیختگان، شبکه دانشمندان و شبکه شرکت‌های دانش‌بنیان است.

کامکار و همکاران (۱۳۹۹) در بررسی راهبردهای توانمندسازی علمی و دانشی نسل جوان نیروهای مسلح از منظر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) به روش کاربردی توسعه‌ای به این نتیجه رسیده‌اند که امر توانمندسازی نسل جوان نیروهای مسلح لزوماً باید در چارچوب نگرش سیستمی (با بهره‌گیری از هر چهار رویکرد مکانیکی، ارگانیکی، پروژه‌ای و فرآیندی) و متناسب با شرایط و آرمان‌های سازمانی و کشوری صورت پذیرد. با این نگاه قطعیت هریک از رویکردهای مورد نظر در چارچوب نگرش سیستمی متناسب با شرایط، موضوع و سازمان مورد نظر قابل تغییر است.

همان‌طور که قابل مشاهده است هرچند در برخی تحقیقات بخشی از مدیریت دانش مورد توجه قرار گرفته اما شناسایی مؤلفه‌های فرآیند مدیریت دانش و مهم‌ترین مؤلفه راهبردی آن به‌ویژه با مدنظر قراردادن الگوی اسلامی- ایرانی در پژوهش‌های پیش‌گفته مغفول مانده است که در این تحقیق مورد بررسی قرار می‌گیرد.

چارچوب نظری

فرآیندهای مدیریت دانش در مدل‌هایی با عنوان مدل‌های مدیریت دانش مطرح شده‌اند که در جدول ۱ برخی از این مدل‌ها ذکر شده‌اند. هر چند در مورد فرآیندهای مدیریت دانش توافقی وجود ندارد و هر یک از نظریه‌پردازان این حوزه مبتنی بر مدل و الگوی موردنظر خود فرآیندی را ارائه نموده‌اند لیکن چارچوب نظام‌مند و عمومی ارائه شده را مرکب از چهار مجموعه فرآیند دانشی شامل خلق/ اکتساب، ذخیره/ بازیابی، انتقال و کاربرد دانش می‌داند (ربیعی و معالی، ۲۰۱۳: ۱۰۷).

آنچه در این باره قابل ذکر است این است که مدل‌ها دارای وجوه اشتراک بسیاری با هم بوده و در برخی موارد تفاوت‌هایی جزئی بین آن‌ها به چشم می‌خورد. تمامی آن‌ها به‌منظور هدایت فرآیند مدیریت دانش در سازمان بنا نهاده شده‌اند. تا کنون مدلی که مورد توافق بوده و از نظر کارایی مدلی جامع برای پیاده‌سازی مدیریت دانش محسوب شود ارائه نگردیده است و بیشتر سازمان‌ها به ارائه مدلی مناسب ساختار و فرهنگ سازمانی خود گرایش دارند (ربیعی و هوشیان ثابت، ۲۰۱۲: ۸۴).

جدول ۱: مروری بر مدل‌های مدیریت دانش (افرازه، ۲۰۰۴: ۴۶) (ربیعی و هوشیان ثابت، ۲۰۱۲: ۸۵)

مدل	مراحل
Hicks	خلق، ذخیره، انتشار، به کار بستن
Marc & Mecelroie	تولید دانش، پیوسته کردن دانش
APQC ^۱	خلق (ایجاد)، در دام انداختن، بسط (تسهیم)، تبادل در سطح عمومی، صرف کردن، مبادله (ارتباط)، فرهنگ‌سازی
APQC	ایجاد نمودن، تشخیص دادن، جمع‌آوری کردن، سازمان‌دهی کردن، تسهیم کردن، سازگار نمودن، استفاده کردن
AMS	پیدا کردن، سازمان‌دهی کردن، تسهیم کردن
Anderson consulting	کسب نمودن، ایجاد نمودن، تحلیل نمودن، تسهیم کردن، به‌کارگیری در جهت اهداف
Di Bella & Nevis	به دست آوردن، منتشر کردن، مورد استفاده قرار دادن
Marquetets	فراگیری، انتقال و بهره‌برداری، ذخیره‌سازی
Wigg	ایجاد و منبع بودن، گردآوری و تبدیل، انتشار، کاربردی کردن
Spek & Spijkeruet	ایجاد دانش جدید، حفظ دانش موجود و جدید، توزیع دانش، دانش ترکیبی قابل استفاده
Ruggles	ایجاد، فراگیری و ترکیب، تسخیر، نمایش، منتقل کردن
O,Del	شناسایی، جمع‌آوری کردن، وفق (تبدیل کردن)، سازمان دادن، به کار بردن، پخش کردن، ایجاد
Weggeman	تعیین نمودن، توسعه دادن، ذخیره کردن، تسهیم کردن، به کار بستن، ارزیابی کردن
UTT	همانگ کردن، تشخیص نیاز، تسهیم کردن، خلق کردن، جمع‌آوری (ذخیره)، آشکار کردن
Le manager	مهار کردن، سازمان‌دهی کردن، یادگرفتن، به کار بستن، ارزیابی نمودن
Kep & Daly & Han	خلق کردن، مهار کردن، چارچوب‌بندی کردن، ذخیره نمودن، تسهیم‌سازی
Green Wood	خلق کردن، مشخص ساختن، دسته‌بندی کردن، برقراری ارتباط با دیگران، درک کردن، ایجاد کردن
Davenport & Pursak	تولید کردن، کدبندی و سازمان‌دهی نمودن، انتقال
Newman & Conrad	خلق کردن، تثبیت و نگهداری نمودن، انتقال دادن، استفاده نمودن
Hjelmeruik & Kirkemo	مهار کردن، خلق کردن، ارسال کردن، استفاده کردن
Promote	هدف‌گذاری کردن، مشخص ساختن، توسعه دادن، انتشار، استفاده نمودن، ذخیره کردن، ارزیابی کردن
Beckman	شناسایی، تسخیر، انتخاب کردن، ذخیره کردن، پخش کردن، به کار بردن، ایجاد،

۱. American Productivity and Quality Center مرکز کیفیت و بهره‌وری امریکا

تجارت	
کسب، انتخاب، درونی کردن، استفاده، تولید، ظاهر ساختن	Holsapple & Jasshi
یافتن، به‌کارگیری، یادگیری، تسهیم، ایجاد، نگهداری، ارزیابی	Bukowitz & Williams
شناسایی، کسب، اشاعه، استقرار، انتقال	Pawlawsky
تعیین هدف‌های دانش، شناسایی، کسب، توسعه، تسهیم، استفاده، نگهداری، ارزیابی	Probst & Raub & Romhard
اجتماعی نمودن، خارجی نمودن، اتصال برقرار کردن، درونی نمودن	Nonaka & Takeuchi

این الگوها و مدل‌های ارائه شده در حوزه مدیریت دانش متأثر از جهان‌بینی غربی که بر اصالت سود و منافع، اومانیزم و لائیسیتته (جدائی دین از سیاست) تأکید دارند هیچ‌گونه موضع ارزشی به فرآیند مدیریت دانش ندارند و فقط تأمین منافع مادی سازمانی را دنبال می‌نمایند.

تحقیق حاضر با توجه به نیازها و الزامات محیطی جمهوری اسلامی ایران که انتخاب رویکردی اسلامی - ایرانی است، رویکرد و نگرش مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) به فرآیند مدیریت دانش مبتنی بر آموزه‌های الهی و اسلامی و یک رویکرد ارزش‌محور و ارزش‌گرا با هدف کسب رضایت الهی و تعالی معنوی بشر را برگزیده و در بستر چنین رویکردی به فرآیند مدیریت دانش پرداخته است.

تاریخچه مدیریت دانش

کنکاش در مورد مدیریت دانش به قدمت تاریخ تفکر انسان است. همه اندیشمندان از افلاطون گرفته تا دکارت^۱ و کانت^۲ در جستجوی اصطلاحی بودند که ماهیت دانش را بیان کند (ربیبی و هوشیان ثابت، ۲۰۱۲: ۳۲)؛ پس مدیریت دانش یک مفهوم جدید نیست و ورای نقش آن در تاریخ باستان، در اواسط قرن پانزدهم با اختراع فناوری چاپ گوتنبرگ در مسیر اصلی مربوطه قرار گرفت. دویست سال بعد، دانش و یادگیری سریعاً از طریق علوم جدیدی که از افکار و دانش مکتوب شده در مجلات شکل گرفته بود گسترش یافت (ربیبی و معالی، ۲۰۱۳: ۶۴).

استوارت^۳ می‌گوید که اصطلاح سرمایه هوشی اولین بار توسط فی‌ول^۴ در سال ۱۹۶۹ در نامه‌ای که گالبریث^۵ نوشت به‌کار رفت. بعدها ادوینسون^۶، اسکاندیا^۷ و سالیوان^۸ نیز اصطلاح سرمایه هوشی و

1. Rene Decartes
2. Immanuel Kant
3. Stewart
4. GR. Feiwei
5. Gal breath
6. Edvinsson
7. Skandia
8. Sullivan

ارزش‌های پنهان را به‌عنوان دانشی که قابلیت تبدیل به ارزش را دارد به‌کار بردند. کارل اریک سیویبی^۱ حسابدار سوئدی در دهه ۱۹۹۰ زمانی که مشغول ارزیابی ترازنامه مالی چند شرکت بزرگ سوئدی بود، متوجه نکته جالبی شد بسیاری از شرکت‌ها پس از انجام عملیات طولانی حسابداری، ارزشی در حدود چند کرون سوئد و حتی یک کرون نشان می‌دادند حال آن‌که قیمت واقعی این شرکت‌ها که سهامداران حاضر به فروش آن‌ها بودند، بسیار بیشتر از قیمت‌هایی بود که سرمایه حسابداری نشان می‌داد. سیویبی پس از بررسی‌های مختلف متوجه گردید که بخش اعظم این اختلاف به سرمایه‌های دانشی درون سازمان برمی‌گردد و برخاسته از توان دانشی این سازمان در حل مسائل تخصصی‌شان است؛ اما نکته جالب وارد نشدن این دارایی‌ها در ترازنامه حسابداری بود چرا که اساساً چیزی تحت عنوان سرمایه‌های ناملموس^۲ وجود نداشت (ربیعی و هوشیان ثابت، ۲۰۱۲: ۳۲).

فعالیت سیویبی و پس‌از آن بک من^۳، نانوکا^۴، ویگ^۵ و... باعث گردید توجه صنعتگران و عالمان علوم صنعتی به سرمایه‌ای بس عظیم یعنی سرمایه‌ای که با وجود تولید اکثریت ارزش‌افزوده کالا، کمتر مورد مدیریت و ساماندهی و برنامه‌ریزی افزایشی قرار می‌گرفت جلب شود (ربیعی و هوشیان ثابت، ۲۰۱۲: ۳۳). یکی از پیشگامان مدیریت دانایی اکیونوناکا است. او با بنا نهادن بنیان مدیریت دانایی به‌عنوان یک موضوع قانونی و ارائه مشاوره و توضیح در مورد این عقیده دارای اعتبار زیادی شد. او در سال ۱۹۹۰ با ارائه مقاله‌ای تحت عنوان «شرکت دانش‌آفرین» مفاهیم ایجاد دانش را بنا نهاد (گودرزی، ۲۰۰۴: ۳). از زمان طرح و ابداع مفهوم مدیریت دانش تا زمانی که این مفهوم توسعه یافته و مورد توجه و اقبال شرکت‌ها و سازمان‌های تجاری و اقتصادی قرار گرفت و جنبه عمومی به خود گرفته حدود یک دهه زمان سپری شده است.

مفهوم مدیریت دانش

نویسندگان و صاحب‌نظران مختلف با توجه به مطالعات صورت گرفته و دید خود نسبت به هر مفهوم، آن را به‌شیوه خاص خود تعریف می‌کنند از این لحاظ در بررسی هر مفهوم به تعریف‌های مختلفی برمی‌خوریم که علی‌رغم ظاهر متفاوت در معنایی که در خود نهفته دارند فرق چندانی با هم نداشته و وجوه اشتراک متعددی را در آن‌ها می‌توان یافت. مدیریت دانش نیز با توجه به اهمیت آن توسط صاحب‌نظران بسیاری مورد توجه قرار گرفته و تعریف‌های متعددی در ارتباط با آن وجود دارد (ربیعی و هوشیان ثابت، ۲۰۱۲: ۵۶).

-
1. Karl Eric Siveby
 2. Intangible Assets
 3. Beck Man
 4. Nonaka
 5. Wigg

مدیریت دانش^۱ به‌عنوان رویکردی نظام‌مند برای کمک به جریان یافتن اطلاعات و دانش به سمت افراد مناسب و در زمان مناسب است به‌نحوی که افراد مذکور بتوانند به‌صورت کارا و مؤثر فعالیت نمایند (جمالی و همکاران، ۲۰۰۷: ۶۴) و ایجاد، توزیع و استفاده گروهی و سامان‌یافته دانش توسط افراد، گروه‌ها و سازمان را برای نیل به اهداف راهبردی و عملیاتی خود تسهیل می‌کند (اکتاری و همکاران^۲، ۲۰۲۰). مدیریت دانش به‌عنوان یک راهبرد در پی تسخیر و سازمان دادن دانش است و تلاش دارد ظرفیت‌های سازمانی را برای رقابت و تولید ارزش ارتقاء بخشد؛ بنابراین فقط درباره فناوری نیست بلکه در مورد فرایندها، افراد، رفتارها و جریان‌های کاری است (رحیمی و همکاران، ۲۰۲۳: ۲۵). در حقیقت مدیریت دانش فرآیند لازم برای خلق، تحصیل، مدون‌سازی و توزیع دانش در گستره سازمان برای دست‌یابی به مزیت رقابتی است (جمالی و همکاران، ۲۰۰۷: ۶۳) که در این فرآیند سازمان‌ها اطلاعات مفید را دریافت، انتخاب، دسته‌بندی و در مواقع لازم از آن بهره‌برداری می‌کنند (گاردیازابل و همکاران^۳، ۲۰۲۱). نگاه به فرآیند مدیریت دانش در تعاریف برخی صاحب‌نظران مورد تأکید قرار گرفته که از جمله جی لیوویتز آن را فرآیند خلق ارزش از دارایی‌های نامحسوس سازمان؛ دارایی‌های نامحسوس به‌عنوان سرمایه معنوی شامل سرمایه انسانی، سرمایه ساختاری و سرمایه اعتباری تعریف کرده است (معدنی و چهاردولی، ۱۴۰۰: ۱۰۹) و داوینپورت مدیریت دانش را یک فرآیند خاص سازمانی و سیستمی برای کسب، سازماندهی، نگهداری، کاربرد، پخش و خلق دوباره دانش صریح و ضمنی کارکنان برای افزایش عملکرد سازمان و ارزش‌آفرینی می‌داند (ریعی و هوشیان ثابت، ۲۰۱۲: ۶۶).

روش‌شناسی تحقیق

این تحقیق از نظر هدف، به‌واسطه پرداختن به موضوع مؤلفه‌های مدیریت دانش و شناسایی مهم‌ترین مؤلفه آن مبتنی بر رهنمودهای مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، بررسی نظری در یک زمینه خاص علمی بوده و در دسته‌بندی تحقیق‌های بنیادی به‌شمار می‌آید که از حیث رویکرد از نوع کیفی و در اجرا و گردآوری داده‌ها از روش توصیفی استفاده شده است. در مجموع این تحقیق از نظر ماهیت و روش در دسته‌بندی تحقیق‌های توصیفی و از نوع توصیفی تحلیل مضمون قرار می‌گیرد. با توجه به این‌که قلمرو این تحقیق را کلیه بیانات و مکتوبات حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در زمان رهبری معظم له تشکیل می‌دهد، جامعه آماری تحقیق نیز کلیه مکتوبات و بیانات عمومی و منتشرشده معظم‌له از زمان تصدی رهبری نظام ج.ا.ا. در سال ۱۳۶۸ تا ۱۴۰۳ تشکیل می‌دهد که تقریباً شامل ۳۶۳۸ سخنرانی و مکتوب از معظم له است.

1. Knowledge management
2. Oktari et al
3. Gardeazabal et al

نوع نمونه‌گیری در این تحقیق نمونه‌گیری غیراحتمالی از نوع هدفمند است. داده‌های جمع‌آوری شده از نوع داده‌های کیفی و شامل عبارات و واژه‌های علم، دانش و مشتقات این دو واژه هستند که با روش تحلیل مضمون مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته‌اند. مطالب گردآوری شده پس از یک مرحله مطالعه تلخیص گردیده و موارد تکراری و غیرمرتبط آن حذف گردید و سپس مطابق نظر کلی چارچوب نظری، دسته‌بندی گردید؛ و عبارات مورد نظر در بخش‌های خلاصه، رویکرد و مرتبط با سرفصل دسته‌بندی مورد تحلیل قرار گرفت و پس از بررسی با تکنیک تحلیل مضمون در قالب نتیجه‌گیری نهایی ارائه گردیده است.

ابزار گردآوری اطلاعات در این تحقیق ابزار بررسی مدارک و اسناد و به بیان دیگر ابزار فیش‌نویسی بوده و روش تحلیل اطلاعات در این تحقیق روش کیفی از نوع تحلیل مضمون است. روایی این تحقیق با توجه به نوع آن که نوع کیفی است از نوع محتوایی - صوری است و توسط ده نفر از استادان مورد تأیید قرار گرفته است.

با توجه به نوع تحقیق که از نوع کیفی است برای پایایی این تحقیق از پایایی و فرمول هولستی به شرح زیر استفاده شده است.

$$PAO = 2 * 175 / (190 + 195) = 0.90$$

نظر به این که بر اساس فرمول محاسبه شده عدد ۰/۹ به دست آمده است و عدد مذکور بیش از ۰/۷ است بنابراین نتیجه حاصله از پایایی لازم برخوردار است.

فرآیند اجرای تحقیق در ۷ گام و به شرح زیر بوده است:

(الف) گردآوری ادبیات تحقیق، مطالعه مفهوم مدیریت دانش و درک مفهوم مدیریت دانش
(ب) استخراج پاراگراف‌هایی که لغات منتخب به‌عنوان جامعه نمونه در آن قرار داشته بالغ بر ۱۱۹۶۳ پاراگراف

(پ) مطالعه کلیه پاراگراف‌های استخراج‌شده و حذف موارد غیر مرتبط و تکراری
(ت) دسته‌بندی مطالب استخراج شده متناسب با ابعاد مورد نظر در قالب چارچوب نظری و ابعاد جدیدی که در حین مطالعه اولیه مطالب حاصل گردیده است.

(ث) تنظیم جداول تحلیل مضمون و استخراج خلاصه هر عبارت، جهت‌گیری آن و ارتباط آن با ابعاد موردنظر

(ج) تدوین جهت‌گیری‌های عبارت‌ها در قالب جدول نتیجه

(چ) نظرسنجی از استادان صاحب‌نظر در خصوص خروجی به‌دست‌آمده و تعیین روایی و اعتبار آن

تجزیه و تحلیل کمی مقوله‌ها

به‌منظور تحلیل کمی مقوله‌های احصاء شده از رهنمودهای مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) جدول شماره ۲ تنظیم و ارائه می‌گردد. شایان ذکر است جامعه نمونه تحقیق، کلمات و عبارات علم و دانش و مشتقات

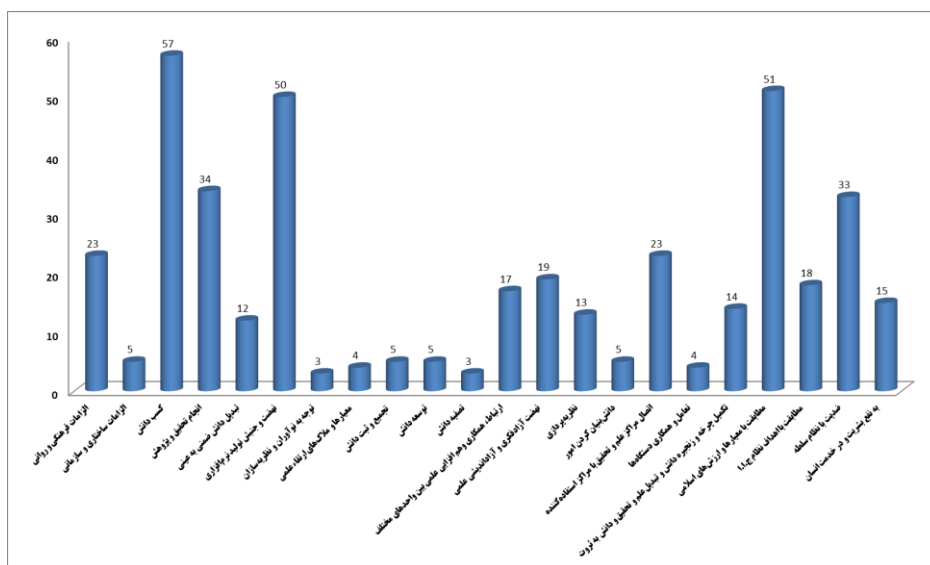
آن است که همگی مطالعه، بررسی و غربال‌گری شده‌اند و کلمات و عبارات درج شده در ستون سوم جدول زیر، کلیدواژه‌های مرتبطی هستند که به همراه کلیدواژه‌های اصلی در متن‌های انتخابی وجود داشته‌اند و نظر به این که در برخی عبارات و متن‌های انتخابی تعداد زیادی از آن‌ها در کنار هم استفاده شده از این رو مبنای شمارش تعداد پاراگراف‌هایی است که بیانگر مقوله است و در برخی متن‌ها یک تا چند مورد از کلمات اصلی و فرعی با همدیگر ذکر گردیده است.

جدول ۲: تحلیل کمی مقوله‌های فرآیند مدیریت دانش

ابعاد	مقوله‌ها (مؤلفه‌ها)	کلمات	فراوانی	درصد فراوانی
تولید و خلق دانش	الزامات فرهنگی و روانی	علم‌گرایی، علم محوری، دانش دوستی، علم طلبی، مدرک طلبی، روح علمی، علم جویی، میل به تحقیق، کنجکاوی، روحیه اعتمادبه‌نفس، روحیه پژوهش، جویندگی، روح تطور علمی، آرمان‌گرایی در علم، روحیه پرسشگری، پیگیری و پیوسته خواهی در علم، قانع نشدن و...	۲۳	۵/۵۷٪
	الزامات ساختاری و سازمانی	تشکیل پژوهشگاه، اتصال مراکز علمی، همکاری و هم‌افزایی علمی، معیارها و ملاک‌های ارتقاء علمی و...	۵	۱/۲۱٪
	کسب دانش	تحصیل دانش، کسب دانش، ترجمه، یادگیری، تجربه، کتاب، تحصیل علم، فراگیری و...	۵۷	۱۳/۸۰٪
	انجام تحقیق و پژوهش	مقالات علمی، پایان‌نامه، پروژه‌های علمی و...	۳۴	۸/۲۳٪
	تبدیل دانش ضمنی به عینی	تجربه، مهارت، دانش، فراگیری، صاحبان تجربه، خبرگان و...	۱۲	۲/۹۱٪
	نهیست و جنبش تولید نرم‌افزاری	کشف دانش، ابداع، اختراع، راه میانبر علمی، علم آفرینی، خلق دانش، مرز دانش، نوآوری، تولید فکر، اندیشه، حرف تازه، تولید نظریه، خلق نظریه و...	۵۰	۱۲/۱۱٪
	توجه به نوآوران و نظریه‌سازان	چهره‌های نوآور علمی و...	۳	۰/۷۳٪
	معیارها و ملاک‌های ارتقاء علمی	ملاک، معیار، اصلاح و...	۴	۰/۹۷٪
	نگهداری دانش	بانک اطلاعات، منظومه فکری، دانش‌نامه و...	۵	۱/۲۱٪

توسعه دانش	توسعه و گسترش، توسعه و...	۵	۱/۲۱٪
تصفیه دانش	حذف زوائد، خالص کردن، صاف کردن و..	۳	۰/۷۳٪
انتقال و تسهیم دانش	ارتباط، همکاری و هم افزایی علمی بین واحدهای مختلف	۱۷	۴/۱۲٪
	کرسی آزادفکری، کرسی بحث آزاد، کرسی نقد، مناظره، مباحثه، پاسخگویی و..	۱۹	۴/۶۰٪
	نظریه‌پردازی، مناظره علمی، نقد، تحلیل، نظریه، منظومه فکری و...	۱۳	۳/۱۵٪
به کارگیری دانش	دانش بنیان کردن امور	۵	۱/۲۱٪
	اتصال مراکز علم و تحقیق با مراکز استفاده‌کننده	۲۳	۵/۵۷٪
	تعامل و همکاری دستگاه‌ها	۴	۰/۹۷٪
	تکمیل چرخه و زنجیره دانش و تبدیل علم و تحقیق و دانش به ثروت	۱۴	۳/۳۹٪
رویکرد دانش	مطابقت با معیارها و ارزش‌های اسلامی	۵۱	۱۲/۳۵٪
	مطابقت با اهداف نظام ج.ا.ج	۱۸	۴/۳۶٪
	ضدیت با نظام سلطه	۳۳	۷/۹۹٪

۳/۶۳٪	۱۵	سعادت بشر، رشد بشر، انسانیت، نفع، تهدید بشر، خیر مادی و معنوی، نافع، ثمربخش، آسایش انسان، آرامش انسان، تعالی علمی، تعالی روحی، تعالی اخلاقی، تعالی اجتماعی، تعالی سیاسی، تعالی اقتصادی و..	به نفع بشریت و در خدمت انسان	
۱۰۰٪	۴۱۳	جمع		

نمودار ۱: نمودار هیستوگرام مؤلفه‌های فرآیند مدیریت دانش مبتنی بر رهنمودهای مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)

نتیجه‌گیری

نظر به تجزیه و تحلیل انجام‌شده مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های فرآیند مدیریت دانش مبتنی بر مدل مفهومی تحقیق و در قالب ابعاد چهارگانه مدل عمومی مدیریت دانش به شرح زیر ارائه می‌گردد. مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) کسب دانش را از گام‌های اولیه و ضروری در حوزه خلق و تولید دانش می‌دانند از این رو در تنظیم جدول نتیجه نهایی، کسب دانش با زیرمؤلفه‌های آن زیرمجموعه تولید دانش قرار داده شده است. از طرفی توجه ایشان به جنبه‌های مختلف خلق، اختراع، تولید و ابداع علمی موجب گردید که همه این موارد در قالب بعد تولید و خلق دانش که اعم از خلق، ابداع، اختراع و تولید دانش است و همه مفاهیم ذکرشده را در خود دارد، سازمان‌دهی شوند.

با عنایت به نکات ذکرشده بالا مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های فرآیند مدیریت دانش مبتنی بر رهنمودهای مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) به شرح جدول زیر احصاء گردید.

جدول ۳: ابعاد، مولفه‌ها و زیرمؤلفه‌های مدیریت دانش

بعد	مؤلفه‌ها	زیر مؤلفه	
خلق و تولید دانش	کسب دانش	تحصیل علم و دانش از هرکس و هرکجا	
		ترجمه کتاب و متون	
		یادگیری از خبرگان و صاحبان تجربه	
		رواج کتاب و روحیه کتاب‌خوانی	
		عمیق کردن تحصیل علم و دانش	
		فراگیری تجربه دیگران	
		اطلاع از دانش روز	
	نهضت و جنبش تولید نرم‌افزاری	کشف دانش‌های جدید	
		ابداع و اختراع علمی	
		استفاده از راه‌های میانبر علمی	
		علم آفرینی	
		خلق دانش	
		شکستن مرزهای دانش	
		نوآوری علمی	
	انجام تحقیق و پژوهش	تولید فکر، اندیشه و حرف تازه	
		ابداع، خلق و تولید نظریه	
		مقالات علمی	
	الزامات فرهنگی و روانی	پایان‌نامه‌ها	پروژه‌های علمی
			رواج گفتمان علم‌گرایی و علم محوری
			روحیه دانش‌دوستی
			داشتن روحیه علم طلبی به‌جای روحیه مدرک طلبی
			استقرار و وجود روح علمی و علم‌گرایی در جامعه
			روحیه علم جویی
			فرهنگ عشق و علاقه و میل به تحقیق و کنجکاوی
			روحیه اعتمادبه‌نفس
			روحیه پژوهش و جویندگی
	وجود روح تطور علمی		

روحیه خسته نشدن و پیگیری کردن		
آرمان‌گرایی در علم		
روحیه‌ی پرسشگری و پیگیری و پیوسته خواهی و قانع نشدن		
تبدیل تجربه و مهارت به دانش	تبدیل دانش ضمنی به عینی	
تجربه حاصل از عمل بهترین دانش		
فراگیری تجربه دیگران		
یادگیری از خبرگان و صاحبان تجربه	الزامات ساختاری و سازمانی	
تشکیل پژوهشگاه در دانشگاه‌ها		
تخصیص بخشی از مراکز و بودجه و امکانات برای استعداد‌های درخشان		
استفاده از معیارها و ملاک‌های ارتقاء علمی		
اتصال مراکز علم و تحقیق با مراکز استفاده‌کننده از علم و تحقیق	اصلاح معیارهای ارتقاء علمی	
ارتباط، همکاری و هم‌افزایی علمی بین واحدهای مختلف		
تعیین ملاک‌های جدید ارتقاء علمی	توجه به نوآوران و نظریه‌سازان	
اصلاح و تغییر ملاک‌های قبلی		
تقدیر از نظریه‌سازان و نوآوران علمی		
شنیدن سخنان نظریه‌سازان و نوآوران علمی		
طرح کردن چهره‌های نوآور علمی	نگهداری دانش	
تلویزیونی کردن کرسی‌های نوآوری علمی		
تشکیل بانک اطلاعات		
ایجاد منظومه‌های فکری		
ارائه منظومه فکری	تجمیع و ثبت دانش	
دانش‌نامه نویسی		
راه‌اندازی کرسی‌های آزادفکری و آزاداندیشی	زهت آزادفکری و آزاداندیشی علمی	انتقال و تسهیم دانش
راه‌اندازی کرسی‌های بحث آزاد		
تضارب افکار		
راه‌اندازی کرسی‌های نقد، مناظره و مباحثه		
مباحثه و گفتگوی سالم، محترمانه و شجاعانه		
کرسی‌های پاسخگویی به شبهات و سؤالات عملی و نظری		
پاسخگویی به چالش‌ها و مشکلات		
نشست‌های علمی		
همه‌انگهی کامل بین بخش‌های دانشی کشور	ارتباط، همکاری و هم‌افزایی علمی بین واحدهای مختلف	
ارتباط همکاری و هم‌افزایی دائم بین بخش‌های دانشی		
پرهیز از جزیره‌ای عمل کردن و واحد عمل کردن		

ایجاد چرخه علمی کامل و به‌هم‌پیوسته از انواع دانش‌های موردنیاز کشور		
اتصال مراکز علم و تحقیق با مراکز استفاده‌کننده از علم و تحقیق		
بین مراکز تولید دانش و استفاده‌کننده از دانش کشور		
بین مراکز و بخش‌های علمی کشور		
معامله پایاپای و دادوستد علم و فناوری با دنیا		
پذیرش سهم در بنای علمی دنیا		
تربیت نیروی ماهر در صنایع دانش‌بنیان		
راهنمایی و دستگیری دانشجو توسط استاد، شاگرد پروری و هم‌تاسازی		
تشکیل کرسی‌های نظریه‌پردازی	نظریه‌پردازی	
انجام مناظرات علمی روشمند و قانونمند با امکان داوری		
نقد و تحلیل نظریه‌ها		
پاسخگویی به نظریه‌ها		
ارائه منظومه فکری		
بسط و گسترش دانش	توسعه دانش	
توسعه دامنه علم		
توسعه مهارت‌ها		
عمل کردن و انجام کار (توسعه دانش درگرو کار)		
عمل و کاربر مبنای دانش		
حذف زوائد دانش	تصفیه دانش	
خالص و صاف کردن دانش		
همکاری مراکز علمی و دستگاه‌های اجرایی و خدماتی	اتصال مراکز علم و تحقیق با مراکز استفاده‌کننده از علم و تحقیق	به‌کارگیری دانش
کمک علم به حوزه‌های اجرایی کشور		
تکیه دستگاه‌های اجرایی به عالم		
پیوند علم با صنعت		
اتصال و ارتباط و پیوند دانشگاه با صنعت		
اتصال علم با عمل		
مکش علم از مراکز علمی		
گره خوردن تحقیقات با صنعت، تجارت و کشاورزی		
تلازم علم و کار		
پروژه‌های تحقیقی سفارش داخلی		
حل مسائل علمی کشور		
درگیر شدن با مسائل علمی کشور		
کار علمی در خدمت نیاز کشور		

کاربردی شدن تحقیق	تکمیل چرخه و زنجیره دانش و تبدیل علم و تحقیق و دانش به ثروت	
تحقیق نیاز محور		
تبدیل یافته‌های علمی به ثروت		
هم‌افزایی پی‌درپی دانش و ثروت		
کسب درآمد کشور از دانش		
تکمیل زنجیره علم و فناوری تا تجاری‌سازی		
تکمیل چرخه ایده تا عمل و مصرف		
ایجاد پارک‌های علم و فناوری		
تشکیل شرکت‌های دانش‌بنیان		
اقتصاد دانش‌پایه		
پیشبرد کارها بر مبنای دانش		
تلازم علم و تولید		
همه‌انگهی کامل بین بخش‌های دانشی کشور	تعامل و همکاری دستگاه‌ها	
ارتباط همکاری و هم‌افزایی دائم بین بخش‌های دانشی		
همکاری سه دستگاه مدیریت، علم و صنعت کشور		
تعامل حقیقی با دستگاه‌های مدیریتی		
مطابقت با معیارها و ارزش‌های اسلامی	رویکرد دانش	
ضدیت با نظام سلطه		
مطابقت با اهداف نظام ج.ا.ا.		
به نفع بشریت و در خدمت انسان		

با لحاظ تحلیل آماری و کمی انجام شده در مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های فرآیند مدیریت دانش و پس از حذف زیرمؤلفه‌ها، مؤلفه‌های فرآیند مدیریت دانش مبتنی بر رهنمودهای معظم له به اختصار در قالب جدول زیر قابل ارائه است.

جدول ۴: مؤلفه‌های فرآیند مدیریت دانش از منظر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)

مؤلفه‌ها	بُعد
کسب دانش	خلق و تولید دانش
نهیضت و جنبش تولید نرم‌افزاری	
الزامات فرهنگی و روانی	
انجام تحقیق و پژوهش	
تبدیل دانش ضمنی به عینی	
الزامات ساختاری و سازمانی	

معیارها و ملاک‌های ارتقاء علمی	نگهداری دانش
توجه به نوآوران و نظریه‌سازان	
تجمیع و ثبت دانش	انتقال و تسهیم دانش
نهضت آزادفکری و آزاداندیشی علمی	
ارتباط، همکاری و هم افزایی علمی بین واحدهای مختلف	
نظریه‌پردازی	
توسعه دانش	به کارگیری دانش
تصفیه دانش	
اتصال مراکز علم و تحقیق با مراکز استفاده‌کننده از علم و تحقیق	
تکمیل چرخه و زنجیره دانش و تبدیل علم و تحقیق و دانش به ثروت	
دانش‌بنیان کردن امور	
تعامل و همکاری دستگاه‌ها	رویکرد دانش
مطابقت با معیارها و ارزش‌های اسلامی	
ضدیت با نظام سلطه	
مطابقت با اهداف نظام ج.ا.ا.	
به نفع بشریت و در خدمت انسان	

از مجموعه رهنمودهای مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) که مورد بررسی و نتیجه‌گیری قرار گرفت مشخص گردید که مؤلفه‌های مدنظر معظم له در حوزه تولید و خلق دانش از حجم و تکرار بیشتری برخوردار است و این امر ناظر به این واقعیت است که بُعد ذکر شده با توجه به شرایط و وضعیت کشور در حوزه‌های آسیب و فرصت از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و همت و رویکرد اصلی کشور بایستی بر این بعد تمرکز بیشتری یابد.

مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در سه حوزه علوم انسانی، علوم پایه و سایر علوم، قائل به بهره‌گیری تام از علم، دانش و دستاوردهای بشری هستند لیکن این رویکرد در حوزه‌های مختلف علوم از منظر معظم له متفاوت است این رویکرد در حوزه علوم انسانی از نوع انتقادی است به این معنی که لازم است نظریات روز بشری در دنیا کسب و ترجمه و با استفاده از تفقه در منابع غنی اسلامی و متناسب با آن مورد نقد جدی و پاسخگویی قرار گیرد و در سایر علوم رویکرد یادگیری و بهره‌گیری به‌منظور آموختن و بکار بستن و پیش رفتن تا حدی که منجر به ابداع و تولید علم شود و سهم تولید کشور در علوم جهانی افزایش یابد دارد. پس از کسب دانش معظم له تأکید بسیار زیادی به جنبش نرم‌افزاری و تولید دانش و نظریه‌پردازی به‌خصوص در حوزه علوم انسانی دارند.

مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) علاوه بر چهار بُعد فرآیندی مدیریت دانش همواره و در خلال رهنمودهای خود به‌صورت مکرر و جدی به موضوع و مقوله رویکرد و جهت‌گیری دانش که در واقع بستر

و زیرساخت فرآیند مدیریت دانش است پرداخته‌اند و علم و دانشی را مفید و سودمند دانسته‌اند که رویکرد و جهت‌گیری به شرح آنچه ذکر گردید داشته باشد و هر علم و دانشی و در مجموع فرآیند مدیریت دانشی که در چارچوب نظام ارزشی تعریف شده توسط معظم له در قالب جهت‌گیری و رویکرد تبیین شده حرکت ننماید نه تنها سودمند و مفید نیست بلکه خسارت‌بار خواهد بود و نتیجه عملی آن نیز چیزی است که در جهان امروز به‌خوبی قابل مشاهده و در واقع بر اساس تجربه نیز قابل اثبات است. رویکرد و نگرش مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) مبتنی بر آموزه‌های الهی و اسلامی یک رویکرد ارزش‌محور و ارزش‌گرا با هدف کسب رضایت الهی و تعالی معنوی بشر است و فرآیند مدیریت دانش از منظر معظم له در بستر چنین فرهنگی و با هدف رسیدن به چنین اهدافی تبیین می‌گردد، در حالی که سایر الگوها و مدل‌های ارائه شده در حوزه مدیریت دانش متأثر از جهان‌بینی غربی که بر اصالت سود و منافع، اومانیزم و لائیسیته (جدائی دین از سیاست) تأکید دارند هیچ‌گونه موضع ارزشی به فرآیند مدیریت دانش ندارند و فقط تأمین منافع مادی سازمانی را دنبال می‌نمایند. در واقع همین رویکرد و جهت‌گیری ارزشی حوزه افتراق نظریات معظم له با نظریات سایر نظریه‌پردازان حوزه مدیریت دانش است.

References

- Afrazah, Abbas (2004). *knowledge management, concepts, models, measurement and implementation*, Tehran, Amirkabir University of Technology Publications. (In Persian)
- Ali Ahmadi, Alireza; Ghafarian, Wafa (2012). “Principles of Knowledge and Research Method”, *Humanities Scientific Research Quarterly*, Al-Zahra University, No. 46 and 47. (In Persian)
- Alwani, Seyyed Mehdi; Danaeifard, Hassan (2010). *Discourses in the Philosophy of State Organization Theories*, Tehran, Safar Publications, first edition. (In Persian)
- Bahrani Fard, Jalil (2007). “The place of organizational knowledge in the innovation process”, *Proceedings of the Conference on Knowledge Management as a Platform for Innovation and Prosperity*, Tehran, Imam Ali Official University Publications, Volume II. (In Persian)
- Barden, Lawrence (1995). *content analysis*, translated by: Maleeha Ashtiani and Mohammad Yemeni Dozi Sorkhabi, Tehran, Shahid Beheshti University Press.
- Bergeron, Brian (2007). *Principles of Knowledge Management*, translated by: Manouchehr Ansari, Tehran, Mehraban Publishing House.
- Fateminia, Mohammad Ali and Fatemeh Amirabadi Farahani (2018). *Strategic model of science and knowledge development from the point of view of the Supreme Leader*, studies on the pattern of Islamic progress in Iran, 7th year, 13th issue, pp. 34-9. (In Persian)

- French, Derek; Savard, Haithar (1998). *management culture* (descriptive), English-Persian, translated by: Mohammad Saebi, Tehran: Public Management Education Center Publications, third edition.
- Gardeazabal, A., Lunt, T., Jahn, M., Verhulst, N., Hellin, J., and Govaerts, B., (2021). "Knowledge management for innovation in agri-food systems: a conceptual framework", *Knowledge Management Research and Practice*, DOI: 10.1080/14778238.2021.1884010.
- Gudarzi, Ahmed (2004). Knowledge management is a new approach in human resources development, Tehran, the third international management conference. (In Persian)
- Hasani Ahangar, Mohammad Reza, Ruhollah Tolaei, and Mohammad Hossein Shadmanfar (2023). "Presenting the Model of Knowledgeable Core-Powerful Network for the Role of Universities in the Knowledge Management of Modern Islamic Civilization Issues Based on the Thought of Imam Khamenei", *Organizational Knowledge Management*, year Sixth, No. 23: 21-48. (In Persian)
- Hojjati Kermani, Seyyed Mohammad Baqer (1995). *Etiquette of Education and Training in Islam*, 20th edition, Tehran, Farhang Islamic Publishing House. (In Persian)
- Hosseini Khamenei, Seyyed Ali (2013). *Hadith Velayat software*, the collection of instructions of the Supreme Leader Ayatollah Ali Khamenei, Tehran, Office of Preservation and Publication of Ayatollah Ali Khamenei's Works in collaboration with Noor Islamic Sciences Computer Research Center. (In Persian)
- Hosseini Khamenei, Seyyed Ali (2013). *Roshnai al-Alam*, a review of the statements of Ayatollah Ali Khamenei regarding knowledge and the production of science, Tehran, Islamic Revolution Publications in collaboration with Hadith Loh and Qalam Cultural Institute. (In Persian)
- Jamali, Mustafa; Kothari, Ali Asghar; Gurbanzadeh, Mehdi (2007). *Software movement from the perspective of the Supreme Leader*, Qom, Research Institute of Islamic Sciences and Culture. (In Persian)
- Kamkar, Mehdi; Guderz, Tafte; Beyk Bilandi, Ali Asghar (2019). "Scientific and knowledge empowerment strategies of the young generation of the armed forces from the perspective of the Supreme Leader", *Strategic Defense Studies*, 18th year, No. 80, pp. 231-256. (In Persian)
- Khajeh Amiri; Mehdi, colleagues (2009). *production of science from the perspective of Imam and Supreme Leader*, Tehran, Farabi Faculty of Science and Technology Publications. (In Persian)
- Madani, and Abbas Chahardoli (2021). "Designing a model of social computing of knowledge in the defense organizations of the Islamic Republic of Iran based on the values of the school of pure Islam (a hybrid study)", *Organizational Knowledge Management*, 4th year, No. 14: 139-103. (In Persian)
- Mohammadi Mehr, Gholamreza (2008). *Content Analysis Method* (Practical Research Guide), Tehran, Ganjineh Humanities Publications – Daneshnegar. (In Persian)
- Oktari, S, R., Munadi, K., Idroes, R., and Sofyan H., (2020). "Knowledge management practices in disaster management: Systematic review", *International Journal of Disaster Risk Reduction*, Vol. 51.
- Rabiei, Ali; Hoshian Thabit Lahijani, Mohia (2012). *Improving Knowledge Management in Organizations*, Tehran, Tisa Publications. (In Persian)

- Rabiei, Ali, Ma'ali, Mahnaz (2013). *Knowledge Management, Processes and Approaches*, Tehran, Tisa Publications. (In Persian)
- Rabiei, Ali; Parhizkar, Mohammad Mahdi (2008). *Knowledge Management Strategies*, Tehran, Payam Noor University Press. (In Persian)
- Rahimi, Akbar and Hossein Alivardizadeh and Samira Mahmoodabadi (2023). "Investigating the impact of knowledge management on organizational agility with an emphasis on the mediation of organizational innovation (research sample: defense project oriented organizations)", *Organizational Knowledge Management*, Year 6, Number 21, pp. 21-52. (In Persian)
- Rossidis, I., and Belias, D., (2020). "Combining Strategic Management with Knowledge Management: Trends and International Perspectives", *International Review of Management and Marketing*, Vol. 10 No.2 P.P. 39-45.
- Salehnejad, Seyyed Abdullah and Mohammad Hossein Shadmanfar (2024). "Designing a Model of Experience Management Based on the Statements of Imam Khamenei", *Organizational Knowledge Management*, 7th year, No. 24, pp. 52-19. (In Persian)
- Tabarsa, Gholamali and Ormuzdi, Noushin (2017). *Explaining and measuring background factors for the establishment of knowledge management: a case study in Iran's National Petroleum Products Distribution Company, Tehran region, Payam Manzanar Quarterly*, No. 26. (In Persian)
- Tavalai, Ruhollah (2023). "The role of critical thinking in the process of knowledge management", *Organizational Knowledge Management*, sixth year, number 21, pp. 11-19. (In Persian)